

TYGODNIK POLSKI THE POLISH WEEKLY

DZIŚ W NUMERZE:
W. Broniewski, A.
Cwojdzński, Z. Czer-
mański, K. Ilakowicz,
S. Landau, J. Lechoń,
K. Pusta, J. Tępa, M.
Wańkiewicz, K. Wie-
rzyński

Vol. 2. Nr. 7 (59)

Nowy Jork, 13 lutego — New York, 21, N. Y., February 13, 1944

Cena 15 ct.

ZDZISŁAW CZERMAŃSKI

W. CHURCHILL

KAAREL ROBERT PUSTA

BAL TIC ANTITHESES

Honorable Kaarel Robert Pusta whose excellent article appears in this issue is one of the most outstanding personalities of his native Estonia. Mr. Pusta was many times foreign minister of the Estonian Republic, and represented his country as minister in France and Poland. Mr. Pusta was the Estonian delegate during several international conferences in Europe.

Mr. Pusta's long experience in the political and economical fields, his wide scope of interest, coupled with great personal charm and tact assured him an outstanding place in the world's diplomacy.

1. The Soviet version

The thesis diffused by the Soviet authorities and their apologists is that the three Baltic countries: Estonia, Latvia, and Lithuania belonged since the eighteenth century to the Russian Empire and have been forcibly separated from Russia by Germany in 1918. They further advance that the Baltic peoples declared themselves in 1917 for an union with Soviet Russia and that they were induced to fight Russia only by the combined schemes of Germans and the bourgeois classes of these countries, as well as the anti-Soviet policy 1918-1919. Very often the Versailles Peace Treaty is argued as the sole reason for the temporary independence of these nations. In 1940, say the Soviet apologists, the Baltic peoples, after a bad experience with their 'fashist' governments and under apprehension of a new German invasion, voluntarily incorporated themselves by means of 'plebiscites' with the Soviet Union. Sometimes, however, the Soviet organs admit that the U. S. S. R. obtained the Baltic States under her control in virtue of the German-Soviet treaty of August 1939. To conclude: the U. S. S. R. which has been robbed by Germany of her Baltic lands intends now to liberate these Russian lands from the German occupation...

2. The Baltic vindication.

The Soviet thesis is of course contended by the legal representatives of the Baltic Republics in this country as well as by all the Baltic patriots. By the simple fact of conquest in 1710 and 1795, they argue, Russia had not established any perennial right of property on the Baltic lands, no more than the Tartars who ruled over Russia during 240 years, can claim back Russian lands, or Great Britain and Spain American lands. The process of the national resurgence in the Baltic countries, since the nineteenth century, has been gradual, going through successive stages and ending logically in an independence movement in 1917. From the three countries, Lithuania, once a powerful nation, then an equal member of the Polish-Lithuanian Commonwealth, shared, since the partitions of Poland, the fate of the latter.

As for Estonia and Latvia, these countries have been administered in the Czarist Russia, though under Russian flag, by the German-Balt nobility which exercised a self-government through its 'Landtags' and 'Landrate'. Things changed when the democratic Russian Revolution of March 1917 brought Home Rule to Estonia and Latvia. On April 12, 1917 a 'Special Law' was passed by the Provisional Russian Government of Prince Lvov, granting autonomy to Estonia. The former province of Estonia was enlarged by the inclusion of the outlying Estonian-speaking districts, namely northern Livonia and the Narva area of the Petrograd province (gubernia) within its boundaries. The Landtags of the German-Balt nobility were abolished and an Estonian National Council was elected by means of universal, direct and secret suffrage on the basis of proportional representation. In this Council, which was to elaborate upon a permanent status for Estonia, the moderates and the Labor Group (non-socialist) held 60% of the seats. The Estonian Provisional Administration also obtained permission from Petrograd, in the autumn of 1917, to organize Estonian contingents under their own officers, in view of the defense of the country against the German invasion. Toward the close of November 1917, a Latvian National Council was formed.

After the Bolshevik coup d'état in Petrograd, the new Soviet Government issued the famous Declaration of the Rights of the Peoples of Russia, on November 15, 1917, recognizing "the right of the peoples of Russia to dispose of themselves, even as far as separation and the establishing of an independent state". In spite of this declaration the Soviet of the Russian Red soldiers in Estonia was by no means inclined to surrender its power. When the Estonian National Council declared itself the depository of the supreme power in the country and resolved to summon an Estonian Constituent Assembly, the Red soldiers dissolved by force the National Council and, in January 1918, forcibly terminated also the elections to the Estonian Constituent.

It must also be recalled that early in January 1918, the Estonian leaders

rejected the German offer to proclaim independence under German protection. On January 23, 1918, Estonia was declared independent sovereign republic. Similar declaration was made by the Lithuanian National Council already on November 29, 1917.

As for the Germans, they discharged the national councils after the occupation of Latvia and Estonia, and dispatched the head of the Estonian Provisional Government, Konstantin Pats, to a concentration camp. Thus the Soviet assertion that the Baltic States were created by Germany, is completely untrue.

Self-determination proclaimed by the Soviet regime in 1917 and later even inserted in the U. S. S. R. Constitution, simply means the concession of certain autonomy, provided the nationalities in question adopt the Soviet form of government. Almost immediately after the German withdrawal from the Baltic countries, on December 8, 1918, Lenin signed a decree appointing a Government of Soviet Estonia — in Russia. On December 23, 1918, Soviet Russia 'recognized' Latvia and Lithuania as Soviet Republics and offered their communist 'governments' for (in Russia) all necessary aid and support. This policy of the Soviets to form 'Governments' for other countries when a Finnish communist Government of Kuusinen (member of the Komintern) was brought into being in Moscow; and again in June 1940, before the forcible incorporation of the Baltic States into the Soviet Union...

Needless to say that the populations of these former Republics did not agree with those Soviet aims and opposed fierce resistance to the invasion of the Red Army until the Peace Treaties were signed between Russia and her Baltic neighbors in 1920. In virtue of these treaties, Russia surrendered all her claims to sovereignty over the territories and populations of the Baltic countries and promised solemnly to refrain from any interference with the internal affairs of these countries. Soviet Russia was granted all the facilities of transit through the Baltic territories and the use of docks and warehouse sites

was given to Russia in Estonian and Latvian ports.

All impartial observers, among them many American and British students agree upon the fact that before the Soviet intervention in 1940, the Baltic States were prosperous countries where the population was reluctant to communist doctrines, as the dominating influence of these countries attaches the people to the soil and private property. The Baltic peasants who represented 77 percent of the population in Lithuania, 66 percent in Latvia, and 60 percent in Estonia, were small-holders who worked their own land. The currency was stabilized and every year showed a marked economic recovery. Revenue caught up with expenditure, exports caught up with imports, wages caught up with prices. Unemployment declined. With regard to public health, labor policy and social welfare these countries had taken place beside Finland and the Scandinavian states. Compulsory education was introduced and the school leaving age was raised to sixteen years. The proportion of the population that had secondary education exceeded that in England. In 1934, there was one university student for every 332 inhabitants in Estonia — the highest percentage in the world. The Russian, German, Polish, Swedish and Jewish minorities were assured education in their mother tongue. They formed their own autonomous institutions for promotion of their national culture, and had the right to address the central State institutions in writing in their own language. Churches were allowed to have their own Courts to decide upon religious and administration issues.

It is completely misleading to say that the Baltic States are a creation of the Treaty of Versailles, this Treaty only specified that all German troops should evacuate the Baltic lands. The relations between the Baltic nations and Russia are based on the Peace Treaties of 1920, the Treaties of Non-Aggression of 1932 (the latter were renewed upon the proposition of the Soviet Government until December 31, 1945!), and the Convention for the Definition of Aggression of 1933, which were freely negotiated in a spirit of conciliation and good-neighborly collaboration. This was certified once more on the occasion of the signature of the Mutual Assistance Pacts urged by the Soviets and concluded in September 1939. An Official Soviet communique stated:

„At the basis of the pacts of mutual assistance are irremovable principles of the treaties of peace and non-aggression. The contract-

ing parties affirm once more their unshaken desire to recognize the sovereign rights of each State as well as their firm desire not to interfere with the inner affairs of another country. After long years of experience, they have reached the conviction that the differences in the State systems of their countries do not in any way prevent an efficient collaboration between them...”

It is highly regrettable that the actions of 1940 have so cruelly belied the language of the Soviet Government of 1939. It must be remembered that Moscow imposed these „Assistance Pacts” on the three Baltic States after the conclusion of the German Soviet Non-Aggression Pact of August 1939 and after Poland had been invaded both by Germany and the Soviets. Neither Germans nor Russians made any secrecy of the fact that in August 1939 they agreed upon their respective „spheres of influence” and that Finland, the Baltic States, part of Poland and part of Rumania were declared the Russian sphere. Nonetheless, it must be admitted that by exercising a little common sense and honesty, the Soviet Government should have really obtained the loyal assistance of the Baltic States. The population of these countries showed a sincere comprehension of the international situation and their leaders believed in the Soviet declarations that Moscow would refrain from taking steps which might interfere with the internal order of these countries.

In reality, the attempted Sovietization of the three countries during the one year of Russian intervention, from June 1940 to July 1941, constituted the most serious threat to the very existence of the Baltic peoples. After having seized the territories by great forces in June 1940 the Soviet emissaries (Zhdanov, Vyshinski and Dekanozov) deposed the legal governments and deported them later to Russia, held „elections” in their manner, where a citizen is

forced to vote only one way, and then the three „sovietized” states were „admitted” into the Soviet Union. How tricked these „elections” were, is showed by the fact that a London newspaper published the official results from a Russian news agency twenty four hours before the polls were closed!*

This forcible incorporation, however, was never recognized neither by the Baltic peoples nor the United States and Great Britain. As a matter of fact the United States Government still recognizes the three Baltic Republics and their diplomatic representatives in this country.

—o—

The experience of the Soviet regime with the deportations, imprisonment and wholesale executions of the population was tragic enough, but it only deepened the national consciousness of the Baltic peoples. Today, under the German occupation, majority of men were unlawfully mobilized into the German army, majority of women deported to forced labor in Germany. These food and fuel producing lands are suffering from hunger, epidemics of typhus, influenza and diphtheria are raging in the Baltic countries — caused by lack of fuel. But the resensible men of the Baltic States still refuse any commitments with the German regime. Thousands of men lay again hidden in the forests and marshes awaiting a signal of revolt against the oppressors. The Nazis call them „Communists”, as the Bolsheviks called them „Fascists” in 1941. In reality, they are the same patriots who fought in 1918-1919 against the Bolsheviks, and then against the German troops of General von der Goltz (who was sponsored at that time by the big Allied Powers), who formed the partisan troops in 1941 against the Soviet „scorched earth” battalions, and who will fight again if the „liberation” of their countries means only a new invasion and enslavement by the Soviets. The Baltic peoples hate both Communism and Nazism, because these are both determined enemies of free economy and private rights, both antidemocratic and imperialistic, both enemies of intellectual and spiritual freedom. The proclamation of Four Freedoms, the Atlantic Charter, and the advent of the United Nations victory filled the Baltic peoples with hopeful anticipation. But no less than any other nation, the Baltic nations are „exalted by Justice” and they certainly will defend their very existence and freedom by all possible means.

*See THE NEW EUROPE, by Bernard Newman, N. Y. 1943, p. 207.

W POPRZEDNIM (58-mym) NUMERZE „TYGODNIKA POLSKIEGO”.

Niczego nie możemy ustąpić; Zygmunt Karpiński: Międzynarodowa współpraca walutowa (Obecny stan dyskusji); Arkady Fiedler: S. S. Bielsk, statek z charakterem; Władysław Broniewski: Rysunek; Anonimowy poeta Polski Podziemnej: Warszawa; Melchior Wańkowicz: Dzieje rodziny Korzeniewskich; Witold Hulanicki: „Ankieta nie do druku”; Opinie i zdarzenia.

JAN LECHOŃ

BIEDNY GIRAUDOUX!

Śmierć Giraudoux dzisiaj właśnie w dniach niewoli, jakiej Francja nie zaznała, w przededniu czekających ją zapewne jeszcze przewrotów, ma wyraz symboliczny, który bez trudu dostrzegają wszyscy znający piękną twórczość odeszłego przed paru dniami pisarza.

Giraudoux bowiem wyobrażał bardziej, wymowniej niż inni pisarze francuscy, wyrafinowanie intelektualne, jubilersko formy, sceptycyzm myśli, stanowiące znak czasu i obraz duszy jeśli nie całej elity francuskiej, to tej jej części, która nadawała styl życiu literackiemu Paryża między dwiema wojnami, a już zapewne zagranicą uchodziła za najprawdziwszą Francję.

Postawiona oko w oko z najbardziej niewątpliwą i prymitywną tragedją, znalazłszy się nagle w najtwardszym życiu, mając przemawiać do głodnych, rannych i osieroconych, twórczość tak hermetyczną, artystowską, hedonistyczną, jakżeż nie miała poczuć się niepotrzebna i jakżeż nie miała zamilknąć; to też nie pytamy się nawet, na co Giraudoux umarł, tak się to nam wydaje naturalne, że musiał odejść.

Być może są jeszcze w Paryżu ludzie (i sam łatwo ich sobie wyobrażam wśród dobrych mych znajomych), którzy mogą się dziś cieszyć kosztownymi ozdobami stylu, słuchając bez troski balladowej „Ondyny”, być może zapominają oni naprawdę o tem, co się dzieje o dwa kroki od nich, kontemplując, zapadnięci w wygodny fotel, finezje myślowe „Amfitrjona”. Ale sam Giraudoux nie ludził się napewno, aby mógł jeszcze coś powiedzieć, co byłoby naprawdę głosem z tego pokolenia; ten człowiek który tak bardzo chciał być zawsze elegancki, musiał odchodzić z życia z poczuciem, że zostać byłoby to zaważać.

I może w tym momencie właśnie sceptyczny Giraudoux pomyślał ze wzruszeniem o czemś, czego nigdy nie wysławiał patetycznymi słowami, ale w co nigdy nie wątpił, wątpiąc o wszystkim; może zobaczy się wtedy na jakichś Polach Elizejskich bardzo podobnych do scen z jego komedji i ujrzał się nagle otoczonym przez półbogów, nimfy, przez bohaterów greckich, mówiących cudownie i dowcipnie po francusku i może wtedy poczuł się po raz pierwszy naprawdę związany z czemś, co jest nieśmiertelne, a czemu służył dobrze i wiernie, może wtedy powiedział sobie:— „nie umrę cały, bo jestem poetą”.

Giraudoux był bowiem albo raczej bywał w szczęśliwych chwilach swej nierownej i mimo wyrafinowania nieraz niedbałej twórczości — poetą. Był nim wtedy, gdy z pod świadomego i nieraz barzo sztucznego zawiązania słów wydobywał nagle metaforę świeżą, prostą, urzekającą swą nowością, bywał nim, gdy z jego nieoczekiwanych zestawień starego greckiego i współczesnego francuskiego świata nietylko strzelał blask ostrej i oryginalnej myśli, ale szło ciepło prawdziwej miłości do owego Olimpu, który jest drugim chrześcijaństwem każdego Francuza, bywał nim jakże rzadko, ale bywał, ilekroć zapominał, że uczucie ma być nazawsze obce jego twórczości i dawał mu folę tak głęboko, tak namiętnie jak w sławnej, która przetrwa go, ostatniej scenie między Hektorem i Ulysessem, w jego ostatnim prawdziwym arcydziele „Nie będzie wojny trojańskiej”.

Jeśli prawdą jest, że można nie znać autora i sprawiedliwie sądzić jego utwory, to jeszcze prostszą prawdą jest, że znajomość człowieka, oczywiście nie faktów z jego życia, ale ich sensu i pobudek, może nieraz dać blask, rozświetlający jakieś niewytłomaczalne kontrasty, jakieś tajemnicze piękności jego twórczości.

Dzieło Giraudoux było pełne tych kontrastów, było pięknie bolesne i osoba Giraudoux, jego życie dawały dobry klucz do tego nierownego, a jakże ciekawego dzieła.

Giraudoux nie był bynajmniej schyłkowcem, nie był naturą cieplarnianą, ani w rozmowie, ani w tem co czynił nie był wcale dandysem, ekscentrykiem, nie przypominał ani trochę wyglądem ani formami tego napoły księżycowego, napoły cynicznego poety, którego domyślali się w nim widzowie „Ondyny” lub czytelnicy „Belli”.

Był to pan o solidnym zdrowiu, wyszły z pełnego zasad domu, od młodości zaprawiony w sportach, o których pisał i którymi interesował się do końca życia, pierwszy uczeń we wszystkim czego się uczył w życiu, wzorowy urzędnik, nieobcy śnieżnym dyplomatycznym ambicjom, wzorowy mąż w dosyć niezwykłym małżeństwie i czuł ojciec niełatwego jedynaka; znałem wielu pisarzy w Paryżu, którzy znacznie bardziej niż Giraudoux wyglądali na aktorów jego sztuk i powieści.

On sam ze swoją twarzą bez koloru, którą czasem rozjaśniał uśmiech zarazem dobry i ironiczny, ze swoją giętką wysoką postacią, ze swoim

brakiem nerwów i nadzwyczajności, doskonale przystawał do naszych wyobrażeń o wielkich negocjatorach handlowych albo znakomitych specjalistach ze świata techniki.

Urzędnik, jak nasz Rittner, był Giraudoux nietylko twórcą, ale przede wszystkim bałwochwałą literatury, jej wielbicielem jak nasz Rittner, tem bardziej głębokim, że nigdy nie miał dość czasu aby stać się niepodzielnie kochankiem swej Muzy; czując może to co w nim było z przeciętnie zdrowego technika czy sportowca, starał się czasem Giraudoux wyjść już zupełnie poza siebie w napiętych do ostatnich granic sztuczności metaforach; pozbawiony silniejszych namiętności zdradzał się z tem w zadziwiających u niego śmiałościach scen i wyrażań, przed którymi każdy człowiek prawdziwych pasji powstrzymałby się przez właściwą takim temperamentem wstydlivość.

Podjąwszy się wkrótce po paryskiej premierze arcy-karkołomnego zadania przekładu jego cudownej komedji tragicznej „Nie będzie wojny trojańskiej” musiałem włączyć się w mechanizm tej fascynującej twórczości i, docierając mozolnie do właściwego sensu wyszukanych zdań, docieklełem, zdawało mi się, do jakiejś solidnej prawdy tego talentu, który był drogim kamieniem prawdziwej oryginalności, tkwiącym w rudzie manjery i wymuszenia.

Poezja Giraudoux było to wyrwanie się ze zwyczajności do cudowności, ze skończoności do swobody, z prozy Quai d'Orsay do poezji greckiej, ze stylu dyplomatycznego niemal do surrealizmu, ze ślepej niewiary ludzi prozaicznych do wiary, daru poetów; było to wspinanie się od tragicznych żartów studentów Ecole Normale z tematów antycznych na jakiś nieznany współczesny Olimp; z tych poszukiwań, walk i wzniesień się zostanie niejedna stronica „Belli”, niejedna scena „Amfitrjona”, niemal wszystkie sceny „Wojny trojańskiej” i legenda Giraudoux, jak wszystkie prawie legendy będąca prawdą przeinaczoną, mówiąca o schyłkowym intelektualistcie, który wyraziwszy wszystkie czary i ułomności owego schyłku umarł wraz ze swoją epoką.

W gruncie rzeczy Giraudoux nie był bez poprzedników w literaturze swego kraju i wypowiadał jej niektóre cechy niejako tradycyjne, jej uroczę subtelności i niebezpieczne załamania, które pojawiały się zawsze w tem piśmiennictwie, kiedy smak zastępował twórczość a dyskusja po-

ezję. Czasami pisarze tacy jak Giraudoux zjawiali się jako czarujące wyjątki, czasem wyrażali niemal epokę i wtedy ich współczesnym zdawało się tak jak i nam, że świat się kończy. I później przychodziła rewolucja, a po niej tak porywający prymityw, jak Victor Hugo. Możemy więc z ciekawością czekać, co przyjdzie we Francji po tym czasie, który dzisiaj wyraża jakże przełomowy Louis Aragon, uczeń zarazem Victora Hugo i Apollinaire'a.

Narazie przecież Giraudoux napewno nie mógł być słuchany i musiałby po wojnie przeżyć zemstą losu i ludzi za swoje powodzenie, za swoje łatwe życie za społeczną wytworność swej sztuki, musiałby przeżyć nowe porządki w literaturze i zmiany w życiu, do których trudno byłoby mu się przyzwyczaić i z którymi nie mógłby się pogodzić jego uśmiech dobry i ironiczny.

„Wojna trojańska” była jedynym w twórczości Giraudoux prawdziwym choć przebranem za żart proroctwem i proroctwo to ukazało nam jego zdolność do prawdziwych rozczarowań więc i do prawdziwych ukochań.

Giraudoux, dzielny, ranny i odznaczony uczestnik poprzedniej wojny, jak całe jego pokolenie chciał wierzyć w pokój, wierzył w „dobre Niemcy”, wierzył w Brianda i nietylko z lojalnością ale z pewnego rodzaju bohaterstwem, którego świadectwem był pamflet na Poincaré'go w „Belli”, walczył o dobre imię swego protektora i przyjaciela Berthelota, głównego wykonawcy briandowskiej polityki.

Cóż dziwnego, że zostawszy w przededniu wojny komisarzem czyli ministrem Informacji poczynił sobie jakby wojny nie było, jakby w nią nie wierzył.

Kiedy, zajmując się w naszej Ambasadzie sprawami informacji i propagandy, złożyłem Giraudoux już po zaczęciu wojny wizytę nie przyjacielką, ale urzędową w jego ministerstwie w „Continentalu”, wyszedłem z niej przerażony i bezradny.

Giraudoux przyjął mnie jak ciężki wyrzut sumienia, mówił tak jakby zadaniem jego było ukrywać wojnę, oszczędzać nerwy Francuzów, jakby można było jeszcze uważać że „nie będzie wojny trojańskiej”.

„Ach! mój przyjacielu! — łamał ręce „co za czasy! Jakich czasów dożyliśmy! Co będzie? Co się stanie? Cóż my możemy Wam pomóc?” mówił zatroskany o wieczorne przemówienie radiowe, które cyzelował niczym dialogi „Amfitrjona”.

Co musiał przeżyć, patrząc na tyle okrucieństwa, na tyle męczeństwa, tyle tchórzostwa, tyle zdrady, sam tak zwątpiały i już niezdolny iść za bohaterami. Biedny, biedny Giraudoux!

KAZIMIERZ WIERZYŃSKI

BRAMA GDAŃSKA

(Fragment z poematu)

*Na szczycie będzie kłos i żagiel rozwinięty
I tysiąc polskich lat wyrytych po łacinie,
Pod łukiem wielki trakt, furgony i okręty
I boża wola wód, co bramą tą przepłynie.*

*Boża woda, boża wola
Tędy sobie wyroiła bieg,
Wolna woda i wesola
Krakowiakiem, kujawiakiem
Obtańczyła brzeg.
Lasy zbiegły się i pola,
Sandomierze i Torunie
Przystanąły, patrzą: sunie
I ukladą, żłobie mocny
Na równinnej ziemi dren.
Rozpędziła nurt potoczny,
Wyroiła Nil północny,
Pszenny Dunaj, winny Ren,
Dopływami się rozrosła
W łódź po kraju, w boczne wiosła,
Płynie, ciągnie krypą wielką
Aż do ujścia, aż do morza,
Rozwidlona gwiazdną deltą,
Wisła, rzeka, woda boża.*

*Na szczycie będzie kłos i żagiel rozwinięty
I wolna wola wód pod bramą tą przepłynie,
Przywieźcie kamień z gór, żelazo i cementy,
Kesony bijcie w dno, ciężarne kładźcie skrzynie.*

Nasz generał Anders i amerykański gen. Patton wymieniają swe odznaki.

ANTONI CWOJZIŃSKI

N I E M I E C

(Scena z trzeciego aktu)

(Rzecz dzieje się w Anglii. W pokojku przy sali operacyjnej została Wanda. Po chwili — pukanie do drzwi).

NIEMIEC: (wchodzi. Ma teraz typową dla niemieckiego oficera pewnością siebie i poczucie swej wyższości. Język przykry, twardy) — Wolno?

WANDA: Proszę.

NIEMIEC: Dobry wieczór. (przysunął sobie krzesło) Mogę?

WANDA: Proszę. Co pan... jakiś taki...

NIEMIEC: Jaki?

WANDA: Taki sztywny, zapięty na ostatni guzik... Co panu jest?

NIEMIEC: Nic...

WANDA: Ten nalot?

NIEMIEC: Co? Nie. Nalot głupstwo. (siada) Ja chciałem, miss Wanda, mówić z panią o czymś... ważnym... Można?

WANDA: Oczywiście. Słucham.

NIEMIEC: Ja dawno już chciał powiedzieć pani... Właściwie już od pierwszego dnia, kiedy pani... kiedy pani kładła mi herbatę i papierosy do ust a rękę na głowie... Ja wciąż odkładałem, ale teraz... teraz mnie do obozu jeńców mogą, coś ręki jeszcze nie podnieść wyżej ramienia... Więc ja chciałem... Pani już wie, co ja mam powiedzieć?..

WANDA: Niech pan mówi...

NIEMIEC: Ale niech pani pozwoli — w obcym języku trudno — więc niech pani pozwoli mi po niemiecku, miss Wanda. To taka ważna chwila dla mnie jest... o całym życiu decydująca — mojem i pani. W takiej chwili trzeba człowiekowi mówić w jego Muttersprache. Mein suesses Fraulein Wanda. Ich will... (Wanda wstała) Was? Co?... Ach, so!... (urazony wstał również) Pani nie chce, żebym ja mówił?

WANDA: W każdym razie nie po niemiecku.

NIEMIEC: Ja bardzo przepraszam, ale ja w obcym języku nie potrafię mówić... o miłości.

WANDA: A ja nie potrafię słuchać o miłości — po niemiecku.

NIEMIEC: Pani jest bardzo surowa. (po chwili) Wobec tego mówmy po angielsku — ale o czym innym.

WANDA: Dobrze. Nie rozstawajmy się w gniewie. (zmusza się do uśmiechu, żeby stworzyć przyjazny nastrój) Welker nie widział pan jeszcze?

NIEMIEC: Nie... A... a dlaczego?

WANDA: Bo pytał pan o niego. Miał coś przynieść z miasta?

NIEMIEC: Gazety. Ja... ja ciekaw wyników zawodów kriketowych.

WANDA: Boże.... Cóż to za straszliwa nuda!

NIEMIEC: Nieprawda? Bez temperamentu, bez ruchu, bez walki...

WANDA: Raz poszłam zobaczyć i po pół godzinie uciekłam!

NIEMIEC: A ja przez całe trzy dni musiałem udawać, że mnie się to podoba.

WANDA: A gdzie pan to widział? Pan był już przedtem w Anglii?

NIEMIEC: Co?... Nie!

WANDA: Niech pan przyzna się!

NIEMIEC: Ale... nie mówić o tym proszę — nikomu.

WANDA: Czemu?

NIEMIEC: Bo mogliby... wziąć mnie za złe... Ja nie powiedziałem przy przesłuchaniu, a specjalnie pytali.

WANDA: A dlaczego nie powiedział pan?

NIEMIEC: O tem długo mówić potrzebowały. Nie mógł. Był... na słowo honoru związany.

WANDA: O!... A kiedy to było? — Gdzie? Mnie może pan powiedzieć!

NIEMIEC: Oczywiście, że pani... pamiętaj. To było tutaj. Ja tu był z niemiecką drużyną na raidzie motocyklowym.

WANDA: Ale przecie... pędząc na motocyklu nie mógł pan przez trzy dni patrzeć na ich kriketa!

NIEMIEC: Ja tu wypadek miał. Motocykl upadł na mnie i zaczął się palić. Ale wyratowali i skończyło się na skręceniu nogi.

WANDA: I co?

NIEMIEC: No i potem... leżałem cały tydzień.

WANDA: Tutaj?! W Coventry?

NIEMIEC: Cicho... Tutaj — ale w głównym gmachu.

WANDA: Ale przecie leżąc ze skreconą nogą także nie mógł pan chodzić na zawody kriketowe!

NIEMIEC: Bo ja jeszcze jakiś czas zostałem jako rekonwalescent. Tylko niech pani nikomu nie mówi!

WANDA: A czemu nie powiedział pan o tem przy przesłuchaniu?

NIEMIEC: Mówił pani... To tajemnica. Na słowo honoru związany. Niech pani się nie pyta.

WANDA: Ach!... To... to takie wycieczki były... organizowane? Żeby poznać kraj nieprzyjaciela? — Ale przecie Anglicy nie byli wtedy naszymi nieprzyjaciółmi. Pożyczali nam pieniądze... Niechże pan powie!

NIEMIEC: Byli przyszłymi nieprzyjaciółmi.

WANDA: Niemcy są przewidujący! Wie pan, że mimo wszystko człowiek musi patrzeć z podziwem na taką organizację!

NIEMIEC: U nas wszystko jest zorganizowane.

WANDA: I wtedy poznał pan miasto, wszystkie objekty — dworzec, magazyny, fabryki, szpitale — i leci pan właśnie na Coventry!

NIEMIEC: I celność bomb opłaca kosztą takich wycieczek! (nie może powstrzymać się od śmiechu).

WANDA: Oczywiście, że o tem nie mógł pan mówić przy przesłuchaniu! To byłaby przecie... zdrada tajemnicy wojskowej, prawda?

NIEMIEC: Ja... e... nie mówmy o tem. Ja sam zapomnieć chciały.

WANDA: Tak, ja rozumiem. Tak jak o tej wycieczce kajakiem po Polsce. Bo tamten wypadek na Pilicy był także... zorganizowany, co?

NIEMIEC: Ja tego nie powiedziałem.

WANDA: Ale to jasne. Tutaj wycieczka, wypadek i parę dni w kraju przyszłego nieprzyjaciela a potem bombardowanie gospodarzy — i w Polsce dokładnie to samo! — Niechże pan powie prawdę.

NIEMIEC: (z pewnym zażenowaniem) W Niemczech zawsze każdemu dokładne instrukcje dostaje.

WANDA: I tam też celność bomb opłacała kosztą wycieczki! Co za organizacja!

NIEMIEC: Tam jak w maszynie kołko za kołko zachodzi tak, że nikt się nie zmarnuje. Czemu pani... Czemu pani nagle tak posmutniała? Miss Wanda?... Ja nie mogę patrzeć, jak pani jest taka...

WANDA: Pan jest sentymentalny...

NIEMIEC: Nas, młodych Niemców, chcieli z tego wyleczyć, ale się nie udało! Mnie się serce kraja, miss Wanda, jak ja panią widzę być smutną. Ba ja... ja dawno już.. ja od pierwszej chwili panią kochałem i kocham... jak nigdy na świecie nikogo, meine liebste Wanda. Ja długo namyślałem się, czy wolno, żeby ja niemiecki oficer poślubił panią — Polkę. Ale ja wiem, że... że nawet sam Rosenberg — jakby zobaczył pani jasne włosy, pani jasne włosy, pani nordycką czaszke, powiedziałaby, że nasze dzieci nie zanieczyszczą niemieckiej rasy. Pamięć przeżemnie cierpiała i chorowała, ale teraz zato... ja oddaję pani siebie... i zrobię siebie być szczęśliwą, meine Wanda! Choć pani nie chce pozwolić mi po niemiecku (uroczyście wstał) ja mam zaszczyt prosić cię, Fraulein

Wanda, o rękę. (usiadł, pewny wyniku swych oświadczeń.) Ja zakończył i teraz kolej na ciebie, meine liebste... (dopiero teraz zauważył, że Wanda ma łzy w oczach) Co tobie jest? Ty się nie cieszysz?

WANDA: Niech pan nie gniewa się, ale...

NIEMIEC: Na ciebie?! Ale mów mnie, ja proszę, mów mnie „Fritz!

WANDA: ...ale, Fritz, ja nie mogę znieść niemieckiego języka.

NIEMIEC: Co?... To się zmieni. To się musi zmienić, Wanda.

WANDA: Wątpię, bo po tem co przeżyłam w Polsce, ja mam wstręt nie tylko do języka. Ja mam wstręt do wszystkich Niemców, do wszystkich fritzów, Fritz.

NIEMIEC: Jak ty to dziwnie mówisz.. Jakby o mnie?

WANDA: Nie. Ja przełamalam wstręt do pana. Bo u nas wini się człowieka za to, co on sam zrobił — to tylko Niemcy wprowadzili zasadę zbiorowej odpowiedzialności, ale świat kulturalny nazywa ją zbrodnią — więc ja nie winiłam pana o to, że mój ojciec...

NIEMIEC: Wojna ma swoje prawa.

WANDA: Mój ojciec nie był na wojnie... Był starym lekarzem w małym miasteczku, a Niemcy wzięli go jako zakładnika... Kiedy potem ktoś uszkodził jakiś most, rozstrzelali.

NIEMIEC: O...

WANDA: Ale ja mimo to podałam panu rękę, bo my, wychowani na biblji, na przypowieściach o marnotrawnym synu i miłosiernym samarytaninie, nie opuszczamy błędzącego, jak lekarz nie opuszcza chorego. Bo to tylko w Niemczech lekarze wymyślają iniekcje uśmiercające ludzi. Teraz stosują u Żydów zastrzyki z powietrza, bo zabijają także a kosztują taniej niż komory gazowe.

NIEMIEC: Ja nie wierzę w to!

WANDA: Ja też nie wierzyłamby temu, ale widziałam gorsze rzeczy. Widziałam, jak przy rewizji u nas znaleźli stary skautowski mundur mojego brata — sama uszyłam mu na urodziny, kiedy skończył dziesięć lat — i rozstrzelali go za to razem z szesnastoma takimi chłopcami.

NIEMIEC: Po co ty teraz mówisz to, Wanda!

WANDA: Aby pan zrozumiał, że można mieć do Niemców wstręt. Ale jeden ksiądz, staruszek taki jak ten, któremu spalił pan kościół, uczył mnie, że trzeba odpuszczać winy naszym winowajcom, więc ja mimo wszystko nie wierzyłam, że Niemcy są rasą niższą, rasą zbrodniarzy i przełamalam wstręt do pana. Ale nie chciałam człowieka,

którego chłopci ratują od wody a on płaci kulami, którego tutaj ratują od ognia a on płaci bombami. A pan nawet nie widzi, że to była podłość.

NIEMIEC: Żołnierz nie odpowiada za rozkaz, jaki dostał.

WANDA: Tchórz, który boi się od-

powiedzialności za to, co robił z przyjemnością i chowa się za rozkaz. Człowiek jest przedewszystkiem człowiekiem, tylko Niemiec jest przedewszystkiem żołnierzem i szpiegiem, Fritz. Pan był nim z własnej wolnej woli, jak większość Niemców.

K. IŁLAKOWICZÓWNA

DO POLSKI

*Daj, abyśmy do ciebie powrócili żywi,
niech prosta do cię droga nigdy się nie krzywi,
o Polsko.*

*Do dróg wybojów pełnych i korzeni,
gdzie mak, jak mała lampa się płomieni,
idziemy — od tęsknoty wielkiej prowadzeni,
o Polsko.*

*Do wsi, gdzie wrota krzywe, spaczone — wierzeje,
do domów, gdzie przez dziury w dachach deszcz się leje,
do osad i kopalni, gdzie się krzywdą dzieje,
o Polsko.*

*Od ran mdlejący w drodze, goniąc sił ostatkiem,
tracący rozeznanie, mamieni przypadkiem,
idziemy z tobą białym dzielić się opłatkiem,
o Polsko.*

*Daj nam dojść, zanim wejdzie zieloność na runi
droga, gdzie czyha zdrada, czają się rezuni...
Daj dostąpić przed zgonem ostatniej komunji,
o Polsko.*

*Nadstuchujem od ciebie najlżejszych podmuchów,
jak słuchały niebieskich nawoływań duchów
gromady zgromadzonych w Wigilię pastuchów,
o Polsko.*

STEFAN W. LANDAU

Fl. Lt., R. A. F.

"WHY DID WE FIGHT?"

*When the clatter of armour has faded
faded and died,
When we forget how lands were invaded,
how children cried,*

*When the daylight of better years
follows the night,
Men will ask, when they've wiped their tears,
"Why did we fight?"*

*There will always be hatred and malice,
Blasphemous mutter;
Some will remain in the palace,
Some in the gutter.*

U ŚMIECH POLSKICH PODZIEMI

Pismo satyryczne Polski Podziemnej

Noce w Polsce są ciche i ciemne. Czasem tę ciszę przerwie warkot samochodów Gestapo, wiozących obfite plony rewizji: skutych, zaciętych ludzi na płat formie, zegarki i pienscionki w kieszeniach eskorty. Czasem odezwie się odgłos kroków patrolujących oddziałów, błysnie ostre światło elektrycznej latarki i głuchy rozkaz: Halt! i symfonia gwizdków a potem znowu noc owinie całunem miasto, jakby chciała osłonić całą boleść męczeństwa narodu, który się nie poddał i cierpi w milczeniu.

Ale pod ziemią życie wra całą pełni heroicznego temperamentu polskiego. Głęboko w piwnicach drgają lampki odbiorników radiowych, bezszelestnie przesuwają się waliki powielaczy w drukarniach nielegalnej prasy

wolnościowej, z za ruin domków podmiejskich wysuwają się i giną w mroku piątki bojowców, nieznanych sobie nawzajem bohaterów czynnego oporu. Polska walczy nadal i czeka...

Czyni to z uśmiechem. Mimo ogromu cierpienia, setek i tysięcy ofiar ginących pod salwami egzekucyjnych plutonów, męczonych i konających w obozach koncentracyjnych, mimo spalonych miast i osiedli, mimo głodu, mimo codziennych represji Gestapo. Temu uśmiechowi wiary w lepszą przyszłość zawdzięcza Polska wiele z zwycięstwa swej idei niepodległościowej w zeszłym stuleciu i dziś w tym uśmiechu tkwi tajemnicza, krzepiąca potęgę oporu. Śmieje się tylko człowiek, który ma nadzieję. Polak się śmieje.

Śmiech jego jest groźny, bo trafia na przeciwnika niemieckiego w zupełności pozbawionego fantazji i lotności.

Coraz częstsze figle studentów polskich doprowadzają do rozpacz agentów niemieckich. Do kwatery głównej Gestapo wpłynęło szereg anonimowych doniesień, iż w puszczy kampinowskiej gromadzą się powstańcze oddziały wojskowe a szefem irrendenty jest pułkownik Andrzej Boboła. Po kilku tygodniach obław na bezludnym terenie i wyznaczeniu ceny 150,000 zł. za głowę pułkownika Boboła, dowiedzieli się wreszcie agenci Gestapo, że padli ofiarą żartu, gdyż Andrzej Boboła jest... świętym polskim, zmarłym jeszcze w r. 1657.

Nastrój Polaków, ich humor w tak tragicznych dniach i mocne akcenty nadziei w bliskie zwycięstwo Sprzymierzonych ilustrują najlepiej anegdoty, które obiegają cały teren okupowanej Polski. Oto jedna z nich:

70-cio letnia staruszka co miesiąc wyjeżdżała z Warszawy na wieś do dzieci i musiała zgłaszać się do biur Gestapo o pozwolenie wyjazdu na każdorazową podróż. Zniecierpliwiony urzędnik Gestapo pyta ją, ile razy jeszcze zamierza wyjeżdżać.

— Wiecie co Panie — odpowiada staruszka — dajcie mi przepustkę na dłuższy czas.

— Do kiedy?! — warczy urzędnik, który na karcie musi wypisać końcowy termin ważności.

Staruszka myśli chwilę i mówi: — Chyba — aż wrócą nasi!

Polska prasa podziemna posiada w

swojem arsenale szereg pism humorystycznych jak „Lipa”, „Djabełek”, „Szpilki”, „Chochlik”, „Zadra” i i. Ukazują się one z wielomówiowym podtytułem: „Wesołe pismo wycałdź w Polsce w Dniach Grozy” i złośliwie obrały sobie za motto zdanie z twórcy niemieckiej teorii o nadludzianach, Fryderyka Nietzschego „Nie gniewem — lecz śmiechem się zabijaj!”

Pismo satyryczne „Zadra” specjalizuje się w fraszkach politycznych. Oto charakterystyka hitlerowskiej propagandy, ujęta przez dowcipnego redaktora podziemnego pisma w proste rymy:

„Cud! Zwycięstwo!
Blask! Potęga!

Hitler do Londynu siega!
Wszystko dobrze! Wszystko klawo!
Heil! Sieg! Hurra... Bis i brawo...
Tak się ducha trzyma w hordzie,
Kiedy piorą się po mordzie.
Więc, gdy wrzeszczą —
cieszyć się WP.

Bo to znak, że biorą w d...!
Przyszłością Hitlera zajmuje się
szczegółowej fraska: „Mistrz i u-
czeń”:

„Śmiał się z Wilhelma
Hitler w pyski hojny,
Że ten nie umiał wygrać
Wielkiej Wojny.
Dziś śmieje się Wilhelm,
Bo to rzecz już pewna,
Że zdobył partnera
Do rąbania drewna.”

Karkołomne zwroty rosyjskiej polityki zagranicznej na przestrzeni tej wojny stanowią również wdzięczny temat dla humorystów „Zadry”:

„Zadra” ci życzy Panie Stalinie,
Abyś raz przestał chodzić po linie.
Bo tak czy owak, w każdym
wypadku

Dostaniesz swoje — ale po zadku.”
Wiele szczerego i niefrasobliwego
humoru zawierają „drobne ogłosze-
nia”:

„Już dziś przyjmujemy zamówienia na skóry z Volksdeutschów. Piękna pamiątka w każdym polskim domu. Za bezcen. Ceny loco Warszawa”.

„Pokój z utrzymaniem dla młodego Gestapowca. Kulturalny polski dom. Kuchnia à la królowa Bona”.

„Zamienię gruzy kamienicy w Warszawie na takież w Berlinie lub Hamburgu. Dopłata 100,000 zł. gotówką”.

„Który z pp. Volksdeutschów zamieni babkę Żydówkę na dziadka aryjczyka lat 82? Wiek babki obojętny. Śpieszne oferty pod „Zrozpaczona Bożena” składać w redakcji „Zadry”.

„Zadra” roi się od doskonałych dowcipów, kupletów i fraszek, często niecenzuralnych ale zawsze jędrnych i wesołych.

Jest ostrą bronią polskiego uśmiechu, wymierzoną w okupanta.

Również trudności i niebezpieczeństwa walki konspiracyjnej znajdują swoje odbicie w wkłesłem zwierciadle pogodnej autosatyry:

„W redakcji „Zadry” toczy się rozmowa o sposobach uniknięcia „wpadku”.

— Ja — mówi jeden z redaktorów — posługuję się stale jednym, niezawodnym pomysłem: mam w do-

I dla okupantów wydaje Polska Podziemna satyryczne pismo...w języku niemieckim

mu katafalk i trumnę obstawioną płonącymi świecami a w trumnie leże ja — sztuczny — wykonany z ludzłą precyzją. W razie alarmu — ja prawdziwy, przebiegam się za własną wdowę i szlocham. Gestapo sprawdza moją sztuczną tożsamość i odchodzi z niezem.

— Ja — odzywa się drugi — wierzę tylko w swoją zimną krew i natchnione pomysły. Np. podczas ostatniej łapanki wskoczyłem na skwerek i zacząłem udawać fontannę. W ten sposób ocalałem”.

Na ostatniej stronie znajduję się wiersz „Do czytelników”:
„Odpędźcie smutki, kochani
rodacy!
Smutek nie koi a śmiech
leczy rany.”

Przybliża czasy wolności i pracy
I nieś pomaga zbyt ciężkie
kajdany.

W śmiechu jest siła.
Wróg nie lekceważy
Satyry celnej jak pocisk

armatni.
Więc bijmy drwiną w tępy pysk
wraży,

Bo ten wygrywa — kto zadrwi
ostatni...

„W śmiechu jest siła...” Zwłaszcza w ostrym, szyderczym śmiechu, który biegnie po pustych ulicach spalonego miasta, odbija się echem o krzyże cmentarne i szkielety domów, by jutro urosnąć w zwycięskie bojowe fanfary, w polską Marsyljamkę mścicieli ruin Warszawy, Gdyni, Lublina i Lwowa.

Jerzy Tepa

MELCHJOR WAŃKOWICZ

DZIEJE RODZINY KORZENIEWSKICH

Korzeniewscy, wywiezieni przez Rosjan ze Lwowa na Ural jako "wolno-osiedleńcy", dowiadują się po roku nędy, głodu i cierpienia, że są "amnestjonowani" i w tragicznych warunkach tulają się po Rosji w poszukiwaniu władz polskich. Oto końcowe fragmenty opowiadania Hanki:

Dziewiętnastego lutego, jak zwykle wieczorem, leżeli bezwładnie na tej długiej jednej pryczy. Palił się, jak zwykle, kaganek bez klosza. Kaganek koło dwunastej zgasł. W tej chwili posłyszeli westchnienie ojca. Kiedy zbudzili się rano, był już zimny. Zrozumieli, że to wtedy zapewne konał.

Trzeba grzebać

Hanka biegnie do gminy. Nauczona doświadczeniem z „ketmanem” i ekspijacyjną owcą, grozi prawem, władzami, sama już nie wie czem. Muszą dać trumnę!..

Pomogło o tyle, że dali stare drzwi, zbyt krótkie, tak, że nogi zmarłego wisały. Ciało leżało bez wieka na tych za krótkich drzwiach na dwukolowej arbie, podtrzymywane przez rodzinę. Wyładowano je na wydmuchu odległym o trzy kilometry. Prokop wykopał płytki dół, zagrzebał, potem stanął nad grobem i wygłosił chłopskie, komiczne i wzruszające przemówienie.

Tak pierwszy zmarł — senior rodziny Korzeniewskich.

Hanka nerwowo grzebie w torebce. Podaje mi szary porubrykowany kawałek papieru. Jest to metryka śmierci, wydana przez „sielsowiet” — urząd gminny. Metrykę podpisał lekarz, urzędujący w innej gminie, który chorego nie widział. W rubryce „pryczyna śmierci” wypisał — „głód”.

Każdy naród ma swoje ulubione wyrażenie. Amerykanie mówią — „Okey”, Anglicy „All right”. Te wyrażenia w uproszczonym skrócie oddają ducha narodu.

Naród rosyjski ma takie swoje słowo: „Oceń prosto” (co dosłownie znaczy: „całkiem prosto” i ma sens: „zupełnie zrozumiałe, niema się czemu dziwić”).

Dlatego lekarz gminny w metryce wystawionej siłą wywiezionemu i bez sądu pozbawionemu życia obywatelowi „sojuszniczego państwa”, mającego już wówczas swoje poselstwo w Rosji, wypisał jako przyczynę śmierci — głód.

Oceń prosto...

*

W początku marca pojechał do wojska polskiego Prokop.

Mąż Oli, podchorąży, snuł się z kąta w kąt. Kiedyś na Uralu mówił żonie, że napewno skończy wiekiżną. Teraz zdawał się bliski tego.

W połowie marca byli już opuchnięci z głodu. Matka powiedziała do zięcia:

— Idź...

— Ola czeka na kwiecień... — od powiedział chrapliwie.

— Idź — przymknęła oczy — bo jeśli cię kiedy spytali w Polsce, coś o tym czasie robił...

Na Uralu jeszcze mówili: „jeśli spytają...” Tu mówiło się w trybie warunkowym. Przymierzali się do tej teoretycznej ojczyzny, której nie zobaczyli.

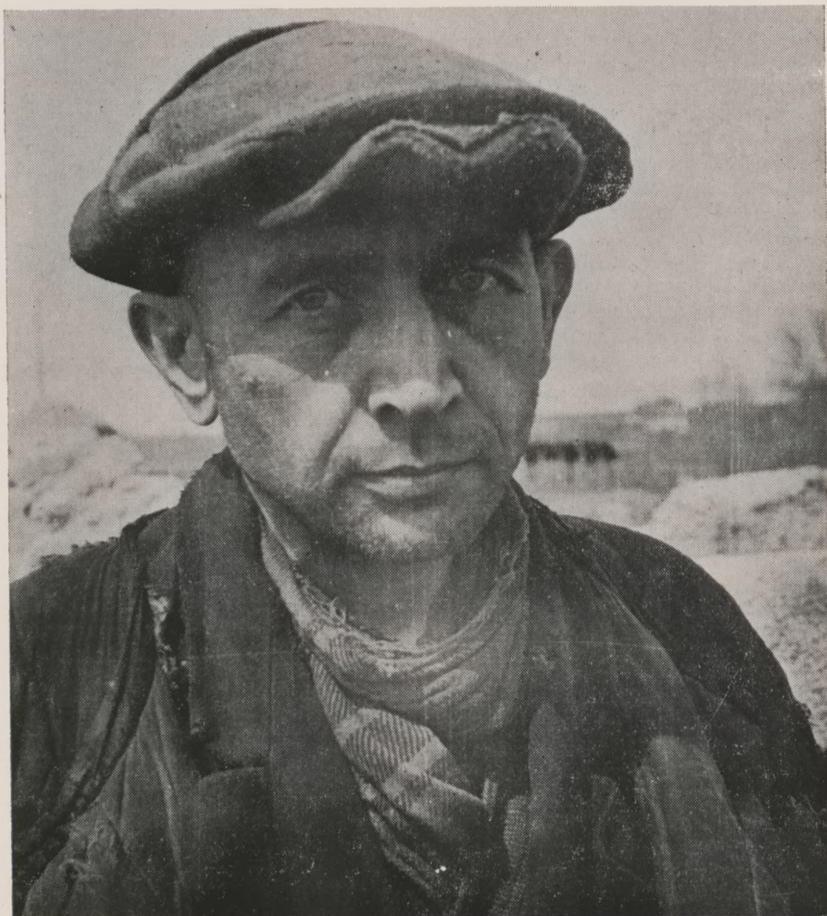
Mąż Oli poszedł.

— Stąd nie dam ratunku, stamtąd może się da — owiedział Hance.

Zobaczymy, że dotrzymał słowa ale — gdy już było zbyt późno.

Od chwili pogrzebania Korzeniewskiego w tym dołku na straszliwym bezludziu, które bez reszty zawiąły piaski, bez księdza i ostatniej pocie-

chy, bez obleczenia i bez trumny i bez ogrodzenia grobu — ogarnął Antosię strach przed śmiercią. Biega jak pies kilometrami po Uzbekach, skamłając o lepioszki (podpłomyki). Ale Uzbekcy nie mają litości dla brudasów moralnych, pożeraczy psów i kotów. Strach przed taką śmiercią trzęsie Antosią. A przecież „tam” („tam” — oznacza zawsze Polskę) była członkinią bractwa dobrej śmierci, miała w skrzyni suknię do grobu i gromnicę, miała gwarancję, że poprowadzą ją na miejsce wiecznego spoczynku biało ubrane członkinie Bractwa Dobrej Śmierci, że msza będzie śpiewana, ksiądz poprowadzi kondukt aż na sam cmentarz a na samym cmentarzu... na samym cmentarzu legnie sobie w pięknie opatrzonym grobie, kwiaty na nim będzie bractwo hodować i zawsze, czy za lat dwa czy za trzy dziesiątki gdyby przyszedł, ta-

„Mąż Oli — poszedł...”

bliczka pod krzyżem powie wyraźnie, że tu leży Antosia taka to i taka, zmarła wtedy to i wtedy, opatrzona świętymi sakramentami i prosi przechodnia o westchnienie do Boga.

Antosia biegnie czasem na ów wydmuch, gdzie zasypiano Korzeniewskiego. Stara się nawarstwiać, umacniać wzgórek piasku. Wypadający z wąwozów Pamiru wichher jednym uderzeniem niszczy jej śmieszna pracę. Wówczas Antosia skrada się pod osiedla i kradnie rzodkiewki. Jeżeli Ubey złapią, zabijają bez litości karabaszczuka (złodzieja).

Do pracy zostaje właściwie sama Hanka i ten Jurek, któremu jednak pracy w kołchozie nie dają, bo ustanowidawstwo jest robotnicze i dzieci ochrania. Podobno też ochrania kobiety ciężarne... Ale na osiem dni przed porodem. Opuchła Ola leży w wiecznych ciemnościach przychy.

Hanka na opuchniętych nogach chodzi do pracy. „Ketman” w opuchniętych rękach żłobi rany, które w rozdętem przez puchlinę głodową ciele nie chcą się goić. Kiedy wraca z pracy, przygarnia Jurka. Wie, że jeśli się ko uratuje, to chyba on.. Pamięta, co zalecała matka...

Kłęką z bratem i modli się. Stare słowa modlitwy są jak dobrze wypieczone pachnące chleby. Czasem po takiej modlitwie budzi się w opuchniętym Jurku dziecko:

— Pamiętasz, Hanka, jak gniewaliście się na mnie za strzelanie z procy w pokoju, gdzie stała ta meissencka porcelana?... No i co — przynajmniej postrzelałbym sobie... wszystko jedno... Niemcy wzięli.

„Wszystko jedno, postrzelałbym sobie” — Hanka patrzy na opuchniętego nędzarka w szmatach, mówiącego zachrypłym głosem, który nagle rewindykuję sobie prawa do dziecinnych psikusów.

Hance lzy płyną po twarzy. Więc żeby przeciąć sprawę, każe bratu się modlić. Dzieci z trudem kłękają na popuchłych kolanach:

„Pod Twoją obronę uciekamy się, święta Boża Rodzicielko! Naszemi prośbami racz nie gardzić w potrzebach...”

Drżą przed porodem, który się zbliża. Rozpoczyna się w Wielki Piątek w południe. Na tę chwilę już przedtem uprosiły i przygotowały lekarza — wygnańca z Polski, pracującego o trzy kilometry. Siedział przy położnicy cały dzień i całą noc. Nad ranem powiedział, że kurcze zanikają, że trzeba wieść do szpitala.

Na szczęście jechała na stację dwukółka naładowana skórkami owczymi. Umieszczono Olę na szczycie tej góry ze skórek, Hanka szła koło wózka. Ledwo Olę wzięli — trzeba było odjeżdżać z arba na stację. Nie pozwolono jej zostać i wrócić niechota, bo

„Chorych nie wolno odwiedzać...”

i tak traci dzień pracy dla kołchozu — niech pilnuje chociaż konia.

Jedzie więc z nimi przed stację; poszli pić — jej kazali pilnować konia. Przed stacją niema ani drzewka. Siedziała w skwarze głodna cały dzień.

Boże — co teraz z Olą? A co z Jurkiem, z mamą?...

Przed wieczorem przechodziła jakaś Rosjanka. Spojrzała na opuchłą twarz dziewczyny i pokiwała ze zrozumieniem głową. Poszperała w torbie, dała dwa sucharki.

Dziewczyna jeden sucharek jadła z nabożeństwem, rozcierając drobne okruchy językiem o podniebienie. — Drugi schowała dla Jurka...

Chwilę ją zdjęła pokusa: przecież ten Jurkowy sucharek napewno był większy. Więc przecie, będzie sprawiedliwie, jeśli go wyjmie i odłamię ten mały kawaleczek, który będzie stanowił wyrównanie. Zdjęła ją nagle trwoga. Poczula skurczem szczęk, że wchłonełaby cały sucharek. Zwicnęła się całym ciałem nad tkwiącym w zamadrzu sucharkiem. Sprężeniem całego ciała walczyła z pokusą silniejszą, niż ona sama. Z tego natężenia pot ją chwycił i słabość; sucharek ocalał.

Wrócili pociemku; tubylecy zięją wódką, śpiewali jakieś swoje chrapliwe i zawodzące pieśni.

W domu Jurek zgotował zupę z narwanej w polu koniczyny; podobno to więcej syci, niż odwar z trawy.

Nazajutrz — musi iść do pracy. Więc matka, mimo, że już oddawna chodzić nie mogła — powlekła się tych osiem kilometrów, wybraawszy się za świtania, żeby jednak dojść.

Późnym wieczorem wróciła. Miała

czarne usta, które poruszały się bezdźwięcznie. Hanka zrozumiała ten szelest słów:

— Wygnali mnie... Nie dopuścili... Chorych nie można odwiedzać... Służąca ze szpitala... zlitowała się... Powiedziała... Niema rezultatu..

Nazajutrz już niedziela — „wychodnoj dzień”.

— Haneczko — mówię — ależ to był pierwszy dzień Wielkiejnocy!..

Spojrzała na mnie wzrokiem, wracającym z jakichś dalekich przestrzeni:

— Tak — powiedziała z roztargnieniem — rzeczywiście. Nie uświadamiam sobie tego. Szykowałam się, żeby iść. Wieczorem „baba” — straszna czarna Uzbeczka, wbrew bojkotowi sprzedała mi lepioskę. Zdobyłam lepioskę dla Oli.

Świtaniem poszłam osiem kilometrów do szpitala. Panie, pan nie wie, co to jest chodzić na opuchłych nogach...

Spojrzałem mimowoli na jej nogi. Miały kształt normalny, tylko powyżerane były wielkimi czarnymi plamami — śladami skorbutu. Te „wizy sowieckie” zresztą miała większość przybyłych z Rosji.

Hanka zaczęła się, wyczekała chwili i wślizgnęła się do izby, w której leżała siostra. Z zapuchniętej twarzy przez wąskie szczeliny patrzyły nieruchome oczy.

— Ola, czy dziecko rusza się w tobie?

Obrzmiałe wargi poruszają się bezdźwięku. Wreszcie — jakby z radiowego głośnika dopiero dochodzi głos, kiedy się lampy nażarzą:

— Nie. Módl się, żebym umarła.

„...gdzieś tam trąbki grały, maszerowały pułki...“

Rozległy się kroki. Hanka rzuciła na koc lepioszkę i czmychnęła. Za przekroczenie regulaminu wyrzuciła się chorych ze szpitala.

Nazajutrz poniedziałek. Hanka musi iść do pracy. Powlekła się matka.

Wróciła pociemku, przygarbiona, miosąc coś w plecaku. Jurek w nadziei, że to może żywność — podskoczył; otworzył plecak. Buchnęła woń trupa. Trup noworodka, niesiony dzień cały w straszliwym upale, rozłożył się.

„Ketmanami” Hanka i Jurek rozłupywali zeschnięty grunt. Matka nie mogła wyjść. Na pogrzeb ojca nie mogła wyjść tylko Ola. Głupie zagonione dzieci nie zmówiły nad tem ciałkiem nawet „Ojcie Nasz”.

Czy może im się to coś nienarodzone i cuchnące zdawało tak obcem, tak nie człowieczem?

Czy może, tak jak zapomniał Wielkanocny, tak opadało z nich wszystko ludzkie?

Jak pójść do Oli, kiedy jutro robotę? Idzie jeszcze gdy jest ciemno, aby na rano na robotę na czas się stawić.

Jest jeszcze szaro, gdy się wślizguje do siostry. Cofa się, przerażona, że źle trafiła: na łóżku leży — kościotrup; w fałdach zwisającej skóry ostro rysują się sterczące kości.

Ola zeszłego dnia powiesiła się na prześcieradle. Odcięto ją i odratowano. Dziecko wyszło martwe a spuchlizna opadła.

Szpital uważa, że już jest po poro-

dzie i absolutnie grozi wyrzuceniem. Boże, przecież kołchoz nie da arby!...

Idzie z powrotem owych osiem kilometrów. Byle nie spóźnić się na robotę, byle ich nie zgniewać teraz, kiedy arba potrzebna.

Po drodze, jak zwykle, dzieci uzbekie szczują ją psami. Zwykle miała wyrobioną metodę — chwyciła grudę ziemi i biegła w kierunku psa, który się cofał. Tak samo zrobiła teraz. Ale nie zauważyła, że z tyłu natarł drugi pies. Nie zdążyła się obrócić. Wpił się zębami w udo. Krwawiąc, doszła do domu. Rana potem nie goiła się tygodniami w niezdrowym ciecie.

*

Gdzieś tam, z daleka, pełzła pomoc, o której nic nie wiedzieli. Po wybuchach radości patriotycznej na Uralu długi czas nie było niczego. Do wagonów widm, z których w biegu wyrzucano trupy zmarłych, do zawieszonych, zaduszonych brezentem i wszami oraz po rzekach azjatyckich, do kopalni węgla i złota, do „lesopowalów” (pasiek) w tajgach północnych, do zamulisk kanałów, kopanych w bagnach, do delt rzecznych zięjących malarją, do pól białej bawełny wżerającej się w poranione palce — do tych „posieleńców”, których mięły tortury więzień, konanie w szyłce administracyjnej jak setki tysięcy ich rodaków albo poprostu katyńska kula w łeb albo wytopienie w barżach morskich — do tych wszystkich „wolnych obywateli” czasem tylko jakieś niejasne dochodziły wieści przez gazety rosyjskie, gdzieś tam trąbki grały, maszerowały pułki i sypało się dużo, ile kto chce „corned beef”.

(Ciąg dalszy nastąpi)

WŁADYSŁAW BRONIEWSKI

WSZYSTKO NAM JEDNO...

Wszystko nam jedno, żołnierzem,
gdy kulka przyleci od wroga,
ile nam ziemi odmierzą
gdzieś na rozstajnych drogach.

Wszystko nam jedno, żołnierzem,
rachunek nie musi być ścisły,
ile nam ziemi odmierzą
na wschód i zachód od Wisły.

My sami — bo żołnierz uparty —
z bagnietem — a choćby i z nożem!
Idziemy do Wisły i Warty,
staniemy na Śląsku, nad morzem!

Rozmowa będzie króciutka
o Wilnie, Krzemieńcu i Lwowie.
Nie damy też Nowogródka,
dlaczego? — niech Adam odpowie.

Kto nam wróg, temu ręka nasza
bagnetem serce przewierci.
Rozpacz nas nie przestrasza,
będziemy się bili do śmierci,
będziemy się bili po śmierci.

Nas biją — a my przeżyjemy,
ich siła — a my niepodlegli.
Idziemy, idziemy, idziemy,
żyjący, walczący, polegli!

Nie chcemy nad Ural, Kałymę,
dosyć jeździliśmy w gości,
chcemy polską zaprosić zimę,
żeby polskie tuliła kości.

OPINJE I ZDARZENIA

Odpowiadając na życzenia, niejednokrotnie kierowane do nas przez nasze czytelniczki — „Tygodnik Polski” wprowadza od przyszłego numeru dział pod nazwą „Tygodnik dla kobiet”. Będzie on omawiał zarówno sprawy twórczości, pracy kobiet, ich udziału w wojnie, jak sprawy gospodarskie, studja, roboty kobiece. Najlepsze pióra w tej dziedzinie przyrzekły nam już współpracę.

BOHATER POLSKI PODZIEMNEJ

W ubiegłym roku trzech oficerów Gestapo zginęło w warszawskiej kawiarni „Adria” od kul polskiego bojowca. Był to zasłużony wyrok śmierci za bestjalstwa, popełniane na bezbronnych więźniach polskich.

Natychmiast po udanym zamachu Kierownictwo Walki Podziemnej wydało komunikat o wykonaniu wyroku. Obecnie, w jednym z tajnych pism polskich, które przedostało się przez niemieckie kordony, czytamy szczegółowy opis tej śmiałej akcji i wspomnienie, poświęcone bohater-skemu wykonawcy wyroku tajnego Sądu Rzeczypospolitej. Organ Polskich Sił Zbrojnych w Kraju pisze:

„...Bojownik Polski Podziemnej, który miał wykonać ten akt polskiego protestu przeciw potwornym zbrodniom Gestapo — szedł na zadanie z pełną świadomością tego, że zginie. Kierownictwo Walki Podziemnej nie użyło bomby — nie chodziło tu bowiem o wytracenie większej liczby Niemców. Zadaniem było wyszukanie z pośród tłumu gości jedynie Gestapowców i o zastrzelenie ich. Człowiek, który podjął się tego zadania — wiedział, że z lokalu, przepełnionego wojskowymi i Gestapowcami nie wyjdzie żywy. W kieszeni ubrania miał pismo, zawiadamiające o motywach wyroku i grożące wzmożeniem odwetu, o ile nie ustana bestjalstwa Gestapo.

Ten bojowiec, w pełni świadomości idący na śmierć — to warszawski ślusarz, Jan Kryst. Samotny polski bojowiec.

...Ale niech wróg to dobrze rozważy i zapamięta:

Jan Kryst nie jest osamotniony na swej drodze. Jan Kryst ma dziesiątki tysięcy towarzyszy, którzy tylko makazem woli trzymają w karchach pragnienie walki. Ludzie ci gotowi są wypełnić każdy rozkaz i wykonać każdy czyn.

Żołnierz na wszystko zdecydowany — jest najgroźniejszą bronią w wojnie. Bronią, której posiadanie nieomylnie zapewnia zwycięstwo.”

Dowódca Dywizji Karpackiej gen. Duch z angielskim swym kolegą i polskim adjutantem w pejzażu wschodnim z typowym osiołkiem

KSIĄDZ ICIEK DAŁ RADE ORLEMAŃSKIEMU

Ksiądz Iciek, pisarz pierwszej klasy, którego styl zadzierzwyty, słownictwo dosadne a zawsze w duchu języka polskiego idą w prostej linii od pana Jana Chryzostoma Paska i który przygotowuje teraz do druku swoje niezwykle ciekawe „Wspomnienia”, zabrał się ostatnio do osławionego księdza Orlemańskiego. Paradny, dosadny, namiętny, sprawiedliwy, świetnie napisany artykuł księdza Icieka przedrukowała już prawie cała polska prasa codzienna w Ameryce. Na naszych łamach chcemy utrwalić przynajmniej niektóre fragmenty tego kapitalnego artykułu:

„...W roku 1919-ym widziałem działwę polską, te „Orleńta”, które wraz z żołnierzami walczyły o ten bastion polskości — Lwów, który ma wryte na herbie: „Semper Fidelis” — „Zawsze Wierny”. Tam, na cmentarzu Łyczakowskim spoczywa 132-ch malców, którzy życie swe za miasto i za Polskę oddali. Tuż obok pochowana jest Marja Konopnicka, która nam dała nieśmiertelną „Rotę” i te natchnione słowa: — „Twierdzą nam będzie każdy próg”. Za ten „polski próg” walczył nie tylko żołnierz, ochotnik, robociarz, ale nawet dzieciak mały. A teraz, Ksiądz, chce oddać to na pastwę bolszewikom!... — oddać im miasto, które nigdy do nich nie należało?

Byłem świadkiem, gdy po wojnie i zwycięstwie nad bolszewikami uchwalano w Warszawie Konstytucję Polską. Z galerji patrzyłem na Górali w ich strojach góralskich, na Łow-

czan, w ich pasiastych sukmanach. Jako posłowie byli tam księża, prałaci, biskupi i jeden arcybiskup. Przy robotniku zasiadał szlachcic, a przy profesorze uniwersytetu magnat. Wśród posłów byli Żydzi i rabini żydowscy a przy nich zasiadali luterkańscy pastory. Nie brakowało tam Rusinów, Ukraińców i Niemców. Był to Sejm tak demokratyczny, jakiego nie widziała Europa. Premierem był chłop małorolny, Wincenty Witos. Ci to ludzie uchwalili i dali narodowi Konstytucję, jedną z najliberalniejszych w Europie. A Ksiądz zarzuca tu za bolszewicką panią matką, że to magnaci Polską rządzą i lud ciemiężyli! Jak i gdzie? Dlatego teraz chce Ksiądz oddać niemal połowę ziem polskich Stalinowi, by on tam zaprowadził „demokrację”, ale chyba knuta, kajdan i kuli, jaka panuje w Sowietach!

...Tem też chyba tłumaczy się napaść Księdza, chociaż obywatela amerykańskiego, na Rząd Polski, „który obecnie panuje (!) w Londynie, a który wedle Księdza „Shańbił cały naród Polski”. — Prawda, jaka to szkoda, Księżo, że Prezydent Roosevelt, Sekretarz Hull i inni, nie pójdą do Księdza Orlemańskiego po radę i jemu na złość stale pertraktują z tym rządem polskim.

Doprawdy, nie wiem, co więcej powiedzieć — czy Księdza bezczelność, nieuctwo, czy bezdenną głupotę i niezrozumiałość. Lekarza, dobrego lekarza poradzić się Księżo Orlemański czem prędzej, obawiam się bowiem, że Ksiądz wyląduje w jakim szpitalu, a to byłoby dla komunistów krzywdą.”

PROF. ALFRED LAUTERBACH ZAMORDOWANY

Wśród ofiar zamordowanych ostatnio przez Niemców w Polsce, których lista teraz nas doszła, znajduje się też nazwisko znanego historyka sztuki Alfreda Lauterbacha. Był to znawca zwłaszcza starej Warszawy, miłośnik i popularyzator Warszawy Króla Stasia i Łazienek, jeden z najczynniejszych organizatorów studjów i opieki nad zabytkami stolicy.

Postać przez wszystkich znana w Warszawie, zacny człowiek, pracownik w swej dziedzinie pełen wielkich zasług.

ŻYDZI POLSCY DEKLARUJĄ SOLIDARNOŚĆ

W związku z obecną sytuacją międzynarodową, organ Żydów polskich w Wielkiej Brytanii „The Polish Jewish Observer” ogłosił deklarację, którą podajemy z małymi skrótami:

Polska i naród polski stoją wobec niezwykle poważnych decyzji historycznych. Żydzi polscy taksamo jak i inni obywatele polscy muszą w obecnej chwili zachować, jak to się wyraził premier Mikołajczyk, w przemówieniu noworocznym „spokój, zdeteminowanie i dyscyplinę”.

Od pierwszych dni wojny Żydzi polscy stali wiernie u boku narodu polskiego. Kiedy została ogłoszona mobilizacja, a nawet i przedtem, setki tysięcy polskich Żydów wstąpiło do armii polskiej w celu obrony kraju przed nieprzyjacielem. Brali oni również udział w obronie Warszawy jak i biorą obecnie udział w ruchu podziemnym...

Dzisiaj naród polski stoi w obliczu nowej wielkiej próby. Żydzi polscy stwierdzają z całą otwartością, że stoją oni również teraz u boku Polaków — jak to już czynili w ciągu wielu wieków i obejmuje to wszystkich Żydów czy to w ruchu podziemnym w Kraju czy też w armii na wygnaniu jak i też wszystkich Żydów, gdziekolwiek oni się znajdują.

„Widzę nierozzerwalny związek naszych losów poprzez wieki trwania naszego narodu; widzę dramatyczne warunki naszej wspólnej walki dla uwolnienia naszej wspólnej Rzeczypospolitej. W chwili obecnej staje przedemną nasza Rzeczypospolita w niebezpieczeństwie, pytania i wspomnienia wielu dawnych wieków. Widzę groby setek tysięcy polskich Żydów w lasach i na polach Polski...”

W tych do głębi poruszających słowach reprezentant narodu żydowskiego w polskiej Radzie Narodowej, wyraził uczucia Żydów polskich dla ich kraju w tak ciężkiej dla niego godzinie.

Było to powiedziane od serca z głębokim przekonaniem o wspólności

interesów i wspólności losów. Było to powiedziane z wiarą i nadzieją, że w przyszłej demokratycznej Polsce prawa Żydów do życia, do pracy i do ich własnej kultury będą zabezpieczone.

Rząd polski i naród polski stoją dzisiaj wobec domostwych decyzji, które również obejmą obywateli żydowskiego pochodzenia. Nietylko Żydzi polscy ale Żydzi we wszystkich innych krajach oczekują z największym przejęciem jakie te decyzje będą powzięte zgodnie z zasadami demokracji, wolności, równości i sprawiedliwości dla wszystkich obywateli, Żydzi polscy udzieli swego pełnego poparcia tak obecnie jak i w przyszłości.

Nie należy zapominać, że Żydzi są narodem, który może najbardziej cierpieć od niesprawiedliwości i że są narodem, który ma jaknajwięcej przyczyn, aby się odwoływać do sprawiedliwości. Choćby tylko dla tej przyczyny nie będą oni mogli pogodzić się z żadnym niesprawiedliwym aktem w stosunku do innego narodu i będą się modlić ażeby została znaleziona sprawiedliwe rozwiązanie, dzięki któremu Polska będzie mogła w przyszłości żyć w bezpieczeństwie, pokoju i nieodległości.

NOWOJORSKI „ROBOTNIK POLSKI” O KONFLIKCIE POLSKO-ROSYJSKIM

Nowojorski „Robotnik Polski” zajął w konflikcie polsko-rosyjskim stanowisko, które może być przykładem, że w pewnych momentach jedyną polityką jest szczerłość, jedyną dyplomacją — nieustępliwość i które nawiązuje do najlepszych tradycji Polskiej Partii Socjalistycznej, jednej z prawdziwych twórczyń naszej niepodległości.

Jest nieopisaną naiwnością przypuszczać, że coś się da osiągnąć w sprawie polsko-rosyjskiej przez niedomówienia i dyskrecje; sprawy za-

szły tak daleko, Rosja mówi tak wyraźnie, że możemy tylko stracić wszystko, zostając wśród półśłówek i nie krzycząc na cały świat, o co naprawdę chodzi. Jest to naprawdę śmiesznie mówić o rozbiciu jedności aljanckiej przez Polaków — skoro to Rosja chce ograbić swych aljantów i atakuje rząd sprzymierzeńczy.

To wszystko znakomicie wyczuwa „Robotnik” nowojorski i wali prosto z mostu jak należy. Brawo, starszy kolego! Napewno pepesowcy w kraju myślą i czują to samo co wy i cnać, żebyście tak pisali.

PAPIEŻ TEŻ WEDŁUG ICH WOLI

Sowiety zaatakowały ostatnio, jak wiadomo, Piusa XII. Ktoś zrobił dobry dowcip, że prawdopodobnie Sowiety mają w zanadru mowego swego własnego papieża i że będzie nim ksiądz Orlemański.

DOSKONAŁY SŁOGAN

Mówiąc w Kole Prawników w Nowym Jorku na temat „Zadań demokracji w Polsce” i odgradzając się zarówno od polskiej prawicy narodowej jak od komunistów i ich sojuszników, prof. Monfred Kridl powiedział, że program Oskara Langego jest to „unconditional surrender”.

Jest to doskonała formuła, która powinna stać się sloganem, określającym istotne cele nowej Targowicy.

„WOLNA” JUGOSŁAWJA

Świetny publicysta angielski redaktor „Nineteenth Century” F. A. Voigt, pisząc w numerze styczniowym o ruchu Tita, podaje cały szereg interesujących szczegółów, rzucających światło na wewnętrzzną organizację tego ruchu i na jego niezależność. Twierdzi on między innymi, że sławna „tajna stacja nadawcza” „Slobodna Jugosławja” znajduje się o tydzień mil od Jugosławji... bo w Tyflicie. Jeden z głównych współpracowników Tita, Augustynovic jest twórcą popiersia Mussoliniego, które w swoim czasie wręczył dyktatorowi — sam Ante Pavelic.

GABINET SFORZY

Deklaracja amerykańska w sprawie króla Wiktora Emanuela tłumaczona jest w kołach dobrze poinformowanych jako stanowcza zapowiedź utworzenia po zdobyciu Rzymu rządu, złożonego z przedstawicieli sześciu partii antyfaszystowskich, na którego czele stanie Carlo Sforza.

Jedną z głównych postaci nowego rządu ma być Paolo Tedeschi, umiarkowany komunist, który długo mieszkał w Paryżu i któremu przypisują intencję utworzenia z komunistów i socjalistów włoskich jednej partii robotniczej.

FIVE DAY WONDER COURSE

Od poniedziałku do piątku — po dwie godziny dziennie. — Rano, popołudniu lub wieczorem. — Nauka pielęgnowania twarzy i ciała. — Jak się należy czesać. — Jak się ubierać, by wyglądać skromnie i elegancko.

Telefonujcie lub piszcie:

HELENA RUBINSTEIN

715 — 5ta AVENUE
New York City

Tel. Eldorado 5-2100

WIADOMOŚCI DLA CHURCHILLA

Ktoś miał jechać potajemnie do Anglii z Paryża w ważnej misji od francuskiego ruchu podziemnego. W przeddzień wyjazdu naznaczył dwóm przywódcom tego ruchu spotkanie w ogrodzie Luksemburskim, złotym od jesiennych liści.

W pewnym momencie zapytał się jednego z nich: „I cóż mam im powiedzieć w Londynie?”

Na to tamten podniósł z ziemi liść zeschnięty i powiedział „Pokaż ten liść Churchillowi... Powiedz niech się spieszy... To wszystko”.

AMERYKANIN NA POLSKIM BOMBOWCU

Przed Bożem Narodzeniem do polskiego Inspektoratu Lotnictwa zgłosił się sierżant Walter Peters, korespondent amerykańskiego tygodnika żołnierskiego „Yank” z prośbą o zezwolenie na udział w jednej z wypraw polskiego dywizjonu bombowego, kładącego miny na wodach nieprzyjacielskich.

Nadszedł dzień wyprawy. Peters, siedząc w tylnej wieżyczce Wellingtona, powierzył los swój szczęściu i doświadczeniu pilota Tadeusza, który miał już za sobą trzydzieści siedem wypraw bojowych. Cała załoga polskiego bombowca, jak sprawdził Peters, łącznie już była sto dwadzieścia razy nad Niemcami.

Bombowiec kładł miny przy wybrzeżach Holandji i w ciągu dziesięciu minut znajdował się w ogniu nieprzyjacielskich baterii przeciwlotniczych. „Nie było to przyjemne” — stwierdził potem Peters — „ale wierzyłem, że wyjdę cało”.

Po powrocie korespondent amerykański dowiedział się, że przypadkowo brał udział w wyprawie, podczas której polscy lotnicy zrzucili dwutyśięcną minę na wody nieprzyjacielskie. Dywizjon Ziemi Mazowieckiej otrzymał serdeczną depezę gratulacyjną od marszałka Harrisa.

Gdy nastąpiła chwila pożegnania z załogą, zapytali go współuczestnicy wyprawy, dlaczego właśnie chciał lecieć z polskim dywizjonem. Odpowiedź była niespodziewana:

— Bo... matka moja jest Polką... That's all... So long...

NAJPIĘKNIEJSZA OFIARA

Żołnierze polscy, internowani w Szwajcarii, zebrali z swych groszowych zarobków za pracę w polu w ciągu pierwszych sześciu miesięcy ubiegłego roku sumę ponad sześćdzie-

siąt tysięcy franków szwajcarskich na pomoc dzieciom w Polsce.

Żołnierze polscy w Szwajcarii pomagają również rodzinom emigrantów polskich we Francji oraz jeńcom polskim w obozach niemieckich.

Obywatelskie stanowisko żołnierzy polskich w Szwajcarii stanowi jeszcze jeden przykład solidarności Polaków a ich ofiara dla najbiedniejszych na świecie dzieci jest najpiękniejszą ofiarą, bo wdowim groszem biedaków. Jest dla nas zarazem przypomnieniem o naszych obowiązkach.

LISTA OPIEKUNÓW "TYGODNIKA POLSKIEGO"

Oto nowe nazwiska przyjaciół naszego pisma, którzy wpisali się na listę opiekunów „Tygodnika Polskiego”. Przesyłamy im jaknajserdeczniejsze podziękowanie za tak cenne poparcie w naszej pracy:

Angela Strem, Minneapolis, Minn. — \$25.00.

Mrs. i Mr. I. Lenard, Chicago, Ill. — \$25.00.

J. Młynarczyk, San Antonio, Texas — \$23.00.

Rt. Rev. B. A. Bojanowski, Worcester, Mass. — \$25.00.

Rev. F. J. Czelusta, Toledo, Ohio — \$25.00.

Dr. W. S. Zbikowski, Detroit, Mich. — \$20.00.

Inż. Wacław Szukiewicz, Philadelphia, Pa. — \$20.00.

Plk. Adam Koc, New York City — \$20.00.

Dr. Artur Rodziński, New York City — \$35.00.

Prof. Oskarostwo Haleccy — New York City — \$10.00.

Anonim — New York City — \$100.00.

Listę opiekunów rozpoczynają następujące poprzednio ogłoszone nazwiska:

Antoni Brzenk, N. Jork — \$20.00.

Prof. Wojciech Świętosławski, Pittsburgh, Pa. — \$20.00.

Anonim, Cleveland, Ohio — \$20.00.

Dr. R. O. Ostrowski, Hammond, Ind., \$20.00.

J. H. Rosen, Washington, D. C., \$20.00.

Maurycy Mohl, Nowy Jork, \$20.00.

A. F., Nowy Jork, \$20.00.

J. Kaszubowski, Buffalo, N. Y. — \$25.00.

K. Pusłowski, Scarsdale, N. Y. — \$20.00.

Ks. S. Niedbalski, Erie, Pa., — \$25.00.

A. Gregorius, Baltimore, Md. — \$25.00.

St. Aulak, Brooklyn, N. Y., \$20.00.

J. P. C. Śrutwa, Chicago, Ill. — \$20.50.

Zygmunt Karpiński, Nowy Jork — \$20.00.

Katarzyna Kilar, Boston, Mass. — \$20.00.

Mrs. George H. Burr, Nowy Jork — \$100.00.

Aleksander Orłowski, Pittsford, Vermont — \$20.00.

B. Borzykowski, Nowy Jork — \$20.00.

Napoleon Korzon, Nowy Jork — \$20.00.

Anonim, Meriden, Conn., — \$20.00.

Jan Russell, San Francisco, Calif. — \$20.00.

Ks. A. W. Fronczak, Wallington, N. J. — \$25.00.

Harry Polaski, Inglewood, Calif. — \$20.00.

B. Lencki, Nowy Jork — \$25.00.

Aniela Poray, Royal Oak, Mich. — \$20.00.

Ks. Edmund M. Kempieński, Adams, Mass. — \$30.00.

J. Jastrzębski, Detroit, Mich. — \$20.00.

M. Żukowski, Detroit, Mich. — \$20.00.

Mrs. J. Grunert, Bronx, N. Y. — \$20.00.

Akademja Sióstr Felicjanek, Detroit, Mich. — \$20.00.

Dwight Ripley, Wappingers Falls, N. Y. — \$25.00.

St. Bartkowski, New Britain, Conn. — \$20.00.

Plk. Leon Mitkiewicz, Washington, D. C. — \$20.00.

Por. Włodzimierz Czaykowski, Washington, D. C. — \$20.00.

M. E. Paradziński, Chicago, Ill. — \$20.00.

Edward Nowicki, Gary, Indiana — \$20.00.

Msgr. S. Musiał, Hartford, Conn. — \$20.00.

Rev. J. Wojcieszczuk, Suffield, Conn. — \$20.00.

Prof. J. Kucharzewski, Jackson Heights, L. I. — \$10.00.

J. Mintek, Chicago, Ill. — \$13.00.

Minister Wiktor Podoski, Ottawa, Ont., Canada — \$13.00.

**KUPOJECIE ZNACZKI
i
BONDY WOJENNE**

UNION PARTS MFG. CO., INC.

IGNACY, PAWEŁ I MIE-
CZYŚLAW NURKIEWICZ,
właściciele

125 Ashland Place
Brooklyn, N. Y.

Tel. TR 5-9811

YVETTE GUILBERT UMARŁA

Zmarła w Paryżu wielka artystka Yvette Guilbert, przedstawiała swą sztuką całą epokę, epokę kabaretu literackiego, „Chat Noire'u”, Delmeta, Montoy'i, Salisa, Xanrofa, epokę, którą Toulouse-Lautrec na zawsze unieśmiertelnił w swych pastelach, która w polskim życiu artystycznym odegrała też wielką rolę, bo z niej urodził się krakowski „Zielony Bajownik”; ona stworzyła Boya i pośrednio nawet warszawskie „Szopki Picadora”, „Qui pro quo” i „Cyrulika”. Jak piosenka Delmeta, zwłaszcza sławna „Encore un baiser, veux-tu bien?” pięknie spolszczona przez Boya tak Yvette Guilbert stała się symbolem tej epoki i tej sztuki. Jej chuda (naówczas) postać w białej sukni i czarnych rękawiczkach, jakże wymownie skarykaturowana przez Toulouse-Lautreca, jej repertuar lekki, swobodny, nieraz bardzo swobodny, ale zawsze pełen dowcipu, sentymentu, poezji, owiany czarem Paryża — stał się nowym stylem, nowym urokiem cudownego miasta, jakby nowym jego głosem, który szedł więcej niż ze strojnych bulwarów, z cygańskiego Montmartre'u, z mansard szwaczek i studentów, z małych barów, z pracowni murgerowskich Rudolfów. Piosenki, które Yvette Guilbert pierwsza śpiewała — do dziś dnia są w repertuarze, jak sławny „Fiacre” Xanrofa, na nowo spopularyzowany przez Jean Sablon. Kto słyszał starą, bardzo już grubą Yvette Guilbert parę jeszcze lat temu śpiewającą tego „Fiakra” swoim nieco zachrypłym altem, kto widział jej mrugnięcia okiem dyskretnie a wymowne, ten wie, że Yvette Guilbert nietylko stworzyła styl, ale była w nim bez porównań. Pani Claude Alphand, która śpiewa nieraz w New Yorku w nocnych lokalach, strojem swym i charakterem wykonania dobrze oddaje wszystko, na czym ten styl polegał.

FRANC FISZER I PRZYBYSZEWSKI

Legendarny Franc Fiszer, filozof-perypatetyk, sławny przez kilkadziesiąt lat na warszawskim bruku, przyjaciół i inspirator artystów, znawca win i smakosz, był przeciwnikiem w dyspucie, którego lekka się najwytrawniejsi szermierze słowa.

Kiedyś w dyskusji ze Stanisławem Przybyszewskim Fiszer tak nieubłaganie przypierał go do muru, że Przybyszewski, nie wiedząc jak się wykręcić, zachichotał swoim charakterystycznym śmiechem i wyszeptał: „Nie masz pojęcia robaczku, jak uśmieiałem się z tego co powiedział”. A na to Fiszer swoim bajecznym basem: „Kochany Stachu, uśmieiał się tysiąc razy więcej, gdybyś choć jedno słowo z tego zrozumiał?”.

Z Teatru Armji Polskiej na Wschodzie

WYSTAWA MENKESA

Jeden z najlepszych polskich malarzy, świetny kolorysta, lwowiak Zygmunt Menkes, który długie lata mieszkał w Paryżu i zdobył tam piękne imię — ma obecnie wystawę swych prac w Nowym Jorku w Galerji na 5 Avenue Nr. 771. O tej doskonałej wystawie i świetnym artyście umieścimy w przyszłym numerze „Tygodnika” artykuł pióra Zygmunta S. Klingslanda.

Z DOWCIPÓW GRUSA

Świetny rysownik Kazimierz Grus celował w absurdalnym dowcipie.

Kiedyś powiedział: „Była to rzeczka tak mała, że miała tylko jeden brzeg”.

Prosimy o odnowienie prenumeraty „Tygodnika Polskiego” za rok 1944

SPROSTOWANIE

W związku z notatką, która ukazała się w No. 5 (57) „Tygodnika Polskiego” p. t. „The Friend of Polish Money” otrzymaliśmy od Towarzystwa „American Friends of Polish Democracy” sprostowanie, podpisane przez p. J. Arthur Lazell'a, które stwierdza:

1. że p. A. Penzik od 21 stycznia 1941 roku nie ma nic wspólnego z tym Towarzystwem;
2. że Towarzystwo to nie pobierało nigdy subwencji od rządu polskiego;
3. że nie stoi ono na przeszkodzie dobremu stosunkom Sowietów z Polską.

ODPOWIEDZI REDAKCJI

Przew. Ks. Prałat Bolesław A. Bojanowski, Worcester, Mass. — Z całego serca dziękujemy za pomoc i serdeczne słowa. Równocześnie wysłałyśmy do Księdza Prałata list.

P. Szczepan A. Pieniążek, Kingston, R. I. — Dziękujemy za uwagę, co do których słuszności samiśmy się zresztą zorientowali. Jest to istotnie wiersz umieszczony anonimowo w zbiorku poezji wydanym w Warszawie w roku 1943.

John Russley, San Francisco, Cal. — Zgodnie z życzeniem przekazaliśmy angielski przekład wiersza Janty do „Polish Review”.

K. Suszczyński, Montreal, Canada. — Opowiadanie Pana „Essen” zamieszczone zostało w No. 54. Materiał nadesłany rozpatrzemy w najbliższym czasie.

Stefan Lazarewicz-Lazarr — San Francisco, Calif. — Serdecznie dziękujemy za miłe słowa i oczekujemy obiecanego artykułu.

POLISH WEEKLY

Editorial Office:
806 Lexington Avenue
New York City, 21
Tel. REgent 7-4168

Publisher:
„Tygodnik Polski”

Editor:
JAN LECHOŃ

Subscription:
Monthly 60 cents
Half yearly—\$3.50 Yearly—\$7.00